

سنجش کیفیت زندگی شهری با تأکید بر جنسیت، مطالعه موردی: شهر قروه

زهره فنی^۱، *سامان حیدری^۲، پرویز آقایی^۳

۱. دانشیار جغرافیا و برنامه ریزی شهری، دانشگاه شهید بهشتی تهران

۲. دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه ریزی شهری، دانشگاه خوارزمی تهران

۳. دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه ریزی شهری، دانشگاه شهید بهشتی تهران

تاریخ دریافت: ۱۳۹۳/۰۹/۰۴ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۳/۱۲/۲۵

The evaluation of Urban Life quality, with emphasis on gender, Case Study: Ghorveh City

Zohreh Fanni¹, *Saman Heydari², Parviz Aghaei³

1. Associate Professor, Department of Geography, Shahid Beheshti University, Tehran

2. Ph.D. student of Geography & urban planning, Kharazmi University, Tehran

3. Ph.D. student of Geography & urban planning, Shahid Beheshti University, Tehran

Received: (25/11/2014) Accepted: (16/03/2015)

Abstract

Today thanks to social justice and welfare schools, the concept of urban life quality has been more focused on; and in order to increase the quality of urban life in Iran, various discussions and efforts have been also done over the past years. In this regard, using the theoretical issues and the most important corresponding indicators, this study aimed to evaluate the life quality of Ghorveh residents, in general, and the differences between the life quality of women and men, in particular. The methodology employed in this study was descriptive analytical. The data were collected through qualitative field research, from libraries and questionnaires, and then were analyzed by SPSS software. The results of the study showed that the quality of life for Ghorveh residents was not at a desirable level and the average of indices was totally less than 3. The highest average was related to the neighborhood index with 3.24 and the lowest average was to do with economic with 1.99. The results obtained from the independent tow-sample T also indicated that there was a significant difference between the life quality of men and women in Ghorveh that is the life quality of men was better than that of women. Finally, the results showed that employment failed to improve the life quality of women.

Keywords

Quality of life, Indices of life quality, Gender differences, Ghorveh.

چکیده

مفهوم کیفیت زندگی شهری امروزه در سایه مکاتب رفاه و عدالت اجتماعی قوت گرفته و در ایران نیز از گذشته، مباحث و تلاش‌های مختلفی در زمینه افزایش کیفیت زندگی شهری صورت پذیرفته است. از این رو نویسندگان مقاله حاضر با استفاده از مباحث نظریه‌ای و همچنین مهم‌ترین شاخص‌های مطرح شده در این خصوص، کیفیت زندگی ساکنان شهر قروه در استان کردستان و تفاوت کیفیت زندگی زنان و مردان را سنجیده‌اند. روش پژوهش بصورت توصیفی-تحلیلی و از لحاظ هدف کاربردی می‌باشد. داده‌ها به دو صورت کتابخانه‌ای و میدانی جمع‌آوری شده است. اطلاعات به دست آمده از پرسشنامه با استفاده از نرم‌افزار SPSS تجزیه و تحلیل شده است. نتایج پژوهش نشان می‌دهد که کیفیت زندگی ساکنان شهر قروه در سطح مطلوبی نیست و میانگین تمامی شاخص در مجموع کمتر از ۳ می‌باشد. بیشترین میانگین مربوط به شاخص همسایگی با مقدار ۳/۲ و کمترین میانگین مربوط به شاخص اقتصادی با میانگین ۱/۹۹ است. همچنین نتایج به دست آمده از آزمون T دو نمونه‌ای مستقل ($t = -2/978$ و $Sig. = 0/003$)، گویای آن است که میانگین‌های کیفیت زندگی زنان و مردان در شهر قروه تفاوت معناداری با هم داشته به گونه‌ای که کیفیت زندگی مردان بهتر از زنان است. در نهایت پاسخ به سؤال سوم پژوهش نیز نشان داد که اشتغال نتوانسته است کیفیت زندگی زنان را ارتقاء دهد.

واژه‌های کلیدی

کیفیت زندگی، شاخص‌های کیفیت زندگی، تفاوت‌های جنسیتی، شهر قروه.

مقدمه

افزایش و رشد سریع جمعیت، توأم با گسترش شهرنشینی و شهری شدن جهان، مشکلات فراوانی در کشورهای مختلف، به ویژه کشورهای جهان سوم ایجاد کرده است. شهرها با افزایش ناهنجاری اجتماعی، کم‌رنگ شدن هویت و حس تعلق اجتماعی، کمبود مسکن و گسترش آلودگی ناشی و اسکان غیر رسمی، کاهش ایمنی و امنیت شهرها، گسترش مشکلات اکولوژی اجتماعی و محیطی و در مجموع کاهش کیفیت زندگی مواجه می‌شوند (Sarrafi, 2003: 73). این رشد فزاینده و جهانی شدن در دو گروه از کشورها، جنسیتی شده است: یکی کشورهایی که از حیث ساختاری، تجارت جهانی و فردگرایی پست‌مدرن، با مردم سالاری نظام سرمایه‌داری غربی به هم تنیده شده‌اند و دیگر، کشورهایی با جاذبه‌های جنسیتی و نژادی که بر پایه به‌کارگیری مهاجران زن در مشاغل ساده کم درآمد برای شهرهای جهانی پر درآمد، شکل گرفته‌اند. این تغییر ساختار جهانی اخیر، با قدرت‌ها و نیروهای مردسالانه دولتی، مذهبی، فرهنگی و خانوادگی تقویت و مستحکم شده است (Momsen, 2004: 206).

با این حال، اگر افزایش جمعیت شهرها و گسترش آنها را به معنای چند برابر شدن مسائل و مشکلات موجود در شهرها به همراه افزایش درخواست خدمات بدانی، در این بین، نهادها و مراجع مدیریت شهری که مسئولیت حل مشکلات و پاسخگویی به نیازها بر عهده آنان است، با چالش‌های عدیده‌ای رو به رو خواهند شد. که در این میان می‌توان به کیفیت زندگی ساکنان شهرها اشاره کرد. یکی از اهداف مهم هر نظام و ساختار اقتصادی-سیاسی و اجتماعی در جهان، تامین حداکثر رفاه اقتصادی و اجتماعی مردم است (Fanni, 2010: 58). مطالعات کیفیت زندگی، مورد توجه فزاینده محققان در رشته‌های گوناگون علمی هم‌چون برنامه‌ریزی، جغرافیا، جامعه‌شناسی، اقتصاد، روانشناسی، علوم سیاسی، پزشکی، بازاریابی و مدیریت می‌باشد.

با توجه به توسعه و گسترش شهرها در کشورهای پیشرفته و رو به پیشرفت، مطالعات کیفیت زندگی به ابزار مهمی برای برنامه‌ریزی و مدیریت شهرهای پایدار و قابل زیست تبدیل شده است (Hatami Nejad et al, 2012: 30). کیفیت زندگی شهری، مقوله‌ای میان رشته‌ای، پیچیده، چند بعدی و مرتبط با جنبه‌های ذهنی (کیفی) و عینی (کمی) است که تعاریف و مفاهیم متعددی در مورد آن ارائه شده است. کیفیت زندگی ارتباط متقابل میان جامعه، سلامت، اقتصاد و شرایط محیطی است که انسان و توسعه اجتماعی را تحت تاثیر قرار می‌دهد (Schyns & Jeroen, 2004: 5). کیفیت زندگی شهری احتمالاً احساس خوبی است از ترکیبی از عوامل مرتبط

با حس مکان یا هویت مکان از قبیل خاطر جمعی، حس تعلق، دسترسی‌ها و غیره (Profect & Power., 1992: 134). در تعریف دیگر می‌توان کیفیت زندگی شهری را معادل احساس رضایت کلی از زندگی دانست (Foo, 2000: 46).

یکی از مهم‌ترین مسائل مرتبط با کیفیت زندگی، یافتن معیارها و ترکیب شاخص‌های ارزیابی سطح و سنجش تغییرات کیفیت زندگی شهری است. در این میان یکی از معیارهایی که می‌توان با آن کیفیت زندگی را سنجید، میزان رضایت شهروندان از شاخص‌ها و متغیرهای مختلف است که می‌توان اظهار کرد بعد ذهنی کیفیت زندگی در این بررسی‌ها مورد توجه است. در بعد عینی بر اساس داده‌های آماری و ارقام مرتبط، کیفیت زندگی شهری را محاسبه می‌کنند.

در پنجاه سال اخیر، ایران از حیث توجه و تاکید بر اغلب شاخص‌های کیفیت زندگی کشوری کوشا بوده است. از زمان شکل‌گیری نظام برنامه‌ریزی توسعه در چارچوب سازمان برنامه و بودجه تا به حال، رسالت اصلی برنامه‌ها در کشور، گسترش رفاه اجتماعی و توسعه انسانی بوده است. تاکنون با وجود بهبودهایی که در کیفیت زندگی مردم صورت گرفته است، اما شاخص‌های مربوطه قانع‌کننده به نظر نمی‌رسد (Anbari, 2008: 2). در طول چندین سال گذشته اقدامات مختلفی برای افزایش سطح کیفیت زندگی در مناطق محروم صورت گرفته است، به‌گونه‌ای که از اواسط دهه ۸۰ به بعد همواره استان‌هایی همانند کردستان به عنوان یکی از مناطق محروم کشور، مورد توجه دولتمردان قرار گرفته است و تلاش‌هایی در راستای افزایش سطح زندگی در این استان‌ها صورت گرفته است، به‌گونه‌ای که بیشتر این تلاش‌ها دربرگیرنده ایجاد و تاسیس کارخانجات مختلف جهت افزایش اشتغال و هم‌چنین رونق بازارچه‌های مرزی بوده است که به طور مستقیم بر کیفیت زندگی ساکنان این استان‌ها تاثیرگذار خواهد بود. استان کردستان در سال‌های گذشته همواره با این چالش مواجه بوده است که در شاخص‌های توسعه انسانی در رده‌های انتهایی استان‌های کشور جای داشته است (<http://files.spac.ir/>) و بنظر می‌رسد ضرورت توجه به کیفیت زندگی در این منطقه از کشور مبرم است. مناطق مرزی استان کردستان بدلیل وجود بازارچه‌های مرزی این پتانسیل بالقوه را دارا می‌باشد تا کیفیت زندگی شهروندان را افزایش دهد. اما مناطقی همانند شهر قروه که جزء شهرهای مرزی محسوب نمی‌شود همواره با چالش‌هایی در این زمینه مواجه بوده است. در همین راستا، این پژوهش شهر قروه در استان کردستان را به عنوان محدوده مورد مطالعه انتخاب نموده تا میزان کیفیت زندگی در این شهر را مورد بررسی قرار دهد. به طور کلی هدف این پژوهش، سنجش میزان رضایت

فرصت‌های تفریحی، شغلی و غیره) و سطح توانایی شهر در پاسخگویی به اهداف مورد نظر ساکنان شهر می‌باشد. به طور کلی رویکرد کیفیت زندگی شهری، تلاشی در جهت ایجاد شهر سالم و فراهم آوردن خدمات شهری مناسب و در دسترس برای همگان در چارچوب پایداری است (Rahnemaei, 2010: 225).

به طور کلی، کیفیت زندگی شهری، علاوه بر مسائل اقتصادی، نگرانی‌های اجتماعی و محیط زیست را نیز مدنظر قرار می‌دهد (Baskha, et al 2009: 96). کیفیت زندگی شهری، به نوعی بیانگر وضعیت افراد ساکن در یک شهر می‌باشد (Roback, 1982: 1259).

مفهوم کیفیت زندگی ابتدا به حوزه‌های بهداشتی و بیماری‌های روانی محدود می‌شد، اما در طی دو دهه گذشته، این مفهوم از زمینه‌های بهداشتی، زیست محیطی و روانشناختی صرف، به مفهومی چند بعدی ارتقاء یافته است. امروزه علاوه بر عوامل فوق، در بررسی‌های مربوط به کیفیت زندگی، از عوامل اقتصادی و اجتماعی نیز یاد می‌کنند. کیفیت زندگی به عنوان مفهومی برای نشان دادن میزان رضایت فرد از زندگی و به عبارتی معیاری برای تعیین رضایت و عدم رضایت افراد و گروه‌ها از ابعاد مختلف زندگی است. این ابعاد می‌توانند زمینه‌های تغذیه‌ای، آموزشی، بهداشتی، امنیت و اوقات فراغت را شامل شود، از طرفی، دیگر امروزه در ادبیات برنامه‌ریزی توسعه، مباحث کیفیت زندگی به عنوان یک اصل اساسی پیوسته مورد نظر برنامه‌ریزان و مدیران امر توسعه است (Anbari, 2008: 152).

در زمینه کیفیت زندگی زنان و مردان و تفاوت‌های جنسیتی، تحقیق و نظریه خاصی وجود ندارد، اما ذهنیت اغلب شهروندان این است که کیفیت زندگی مردان بالاتر از زنان است. در این زمینه لزوم توجه به زنان در مطالعات کیفیت زندگی شهری مبرم به نظر می‌رسد. از آن جهت گفته می‌شود که کیفیت زندگی زنان پایین‌تر از مردان است که اشتغال مردان از زنان بیشتر است و حضور مردان در فضاهای شهری بیشتر از زنان است. اما به طور کلی سلامت زنان، اشتغال آنها، شادکامی و رضایت از زندگیشان متاثر از شرایط اجتماعی جامعه است و موثر بر آن مولفه‌های فوق مفهوم کیفیت زندگی زن را می‌سازند. بالا بودن کیفیت زندگی در هر کشور نشانه توسعه پایدار و همه جانبه در آن جامعه است و در نظر گرفتن زنان در برنامه‌های توسعه و تلاش برای بهبود وضعیت زندگی آنها مسأله‌ای است که برای رسیدن به پیشرفت همه جانبه نباید آن را نادیده گرفت. زنان نیمی از جمعیت را تشکیل می‌دهند و سلامت آنان زیربنای سلامت خانواده‌ها و جوامع است. از این رو مطالعه کیفیت زندگی زنان و سلامت زنان بسیار حائز اهمیت بوده است (Bayat, 2010: 577).

ساکنان شهر قروه از کیفیت زندگی شهری و تفاوت بین کیفیت زندگی زنان و مردان بر اساس شاخص‌های مختلفی همانند مسکن، حمل و نقل، امنیت، سلامت، مدیریت شهری و غیره می‌باشد. در این پژوهش با توجه به اینکه میزان رضایت ساکنان سنجیده می‌شود، کیفیت زندگی از بعد ذهنی مدنظر محققان می‌باشد. در همین راستا سوالات پژوهش به صورت زیر طراحی می‌گردد:

- کیفیت زندگی ساکنان شهر قروه در چه سطحی است؟
- چه تفاوت‌هایی میان کیفیت زندگی زنان و مردان در شهر قروه وجود دارد؟
- آیا اشتغال توانسته است کیفیت زندگی زنان را در شهر قروه ارتقاء دهد؟

با توجه به بحث محوری کیفیت زندگی شهری که در سالیان گذشته پژوهش‌های مختلفی درباره آن صورت گرفته است و تاثیرات مرتبط با آن بر روی ساختار اقتصادی و اجتماعی جامعه، محققان در این پژوهش اهداف زیر را دنبال خواهند کرد:

- معرفی شاخص‌های مرتبط با کیفیت زندگی شهری
- ارائه الگوی کیفیت زندگی شهری ساکنان شهر قروه
- ارائه راهکارهایی در جهت افزایش سطح کیفیت زندگی شهری در شهر قروه

مبانی نظری

در مورد کیفیت زندگی شهری باید خاطر نشان کرد که این مفهوم بسیار انتزاعی است که نمی‌توان برای آن تعریفی جامع و مانع ارائه داد (Majedi et al, 2005: 30) همچنین این مفهوم، چند وجهی، نسبی و متاثر از زمان و مکان و ارزش‌های فردی و اجتماعی است که از یک سو، ابعاد عینی و بیرونی و از سوی دیگر، ابعاد ذهنی و درونی دارد؛ از این رو ارائه تعریف جامع برای آن آسان نیست (Rezvani & Mansorian, 2007: 4)

رضایت کلی افراد از زندگی (Foo, 2000: 32) و بهزیستی یا عدم بهزیستی مردم و محیط زندگی آنها (Das, 2008: 300) برخی از تعاریف مورد استفاده برای کیفیت زندگی هستند. بدون شک زمانی می‌توان از این مفهوم در برنامه‌ریزی‌های شهری استفاده کرد که چارچوبی مناسب و قابل اطمینان برای سنجش آن تدوین شود. مفهوم کیفیت زندگی شهری با توسعه پایدار شهری همگرایی بسیاری دارد و حتی می‌تواند به جای هم بکار روند (Lotfi, 2008: 71). کیفیت زندگی شهری در واقع به معنای "قابلیت زندگی" یک مکان مطرح می‌شود. به عبارتی در یک جامعه شهری، کیفیت زندگی برگرفته از تجربه مشترک ساکنان شهر از محیط شهر (مثلاً: کیفیت هوا، آب، ترافیک،

شاخص‌های محلی و حفظ ویژگی‌های محلی در برنامه‌ریزی‌ها، این مهم نیز به مطالعات کیفیت زندگی وارد شد. پیش از این تحقیقات کیفیت زندگی در سطح بین‌المللی، ملی و به خصوص سطح شهری انجام می‌شده اما با نگاه پایداری، سطح محلی برای مطالعات کیفیت زندگی مناسب‌تر است.

سنجش کیفیت زندگی شهری (ابعاد و شاخص‌ها)

از حدود دهه پنجم قرن بیستم، مفهوم کیفیت زندگی شهری در مطالعات اجتماعی و مدیریتی بخصوص در مورد اقشار و طبقات ضعیف (همانند کودکان و زنان) و معلولان مورد بحث و بررسی فراوان قرار گرفت. دیدگاه رفاه اجتماعی، کیفیت زندگی مردم را در راس برنامه‌های خود قرار داده است و همواره در تلاش است تا با استفاده از شاخص‌ها و معیارهای مختلفی، کیفیت زندگی شهری را افزایش دهد. لی در سال ۲۰۰۸، برای سنجش میزان کیفیت زندگی، از هشت شاخص استفاده می‌کند که این شاخص‌ها را به متغیرهایی برای سنجیدن تقسیم‌بندی می‌کند. شاخص‌هایی که لی استفاده می‌کند عبارت‌اند از: مسکن، محیط اطراف، وضعیت بهداشتی، کیفیت خدمات عمومی، دسترسی به خدمات، درآمد خانوار و تعاملات اجتماعی (Lee, 2008).

کیفیت زندگی مقوله‌ای میان رشته‌ای و مفهومی چند بعدی و پویا می‌باشد که متشکل از ابعاد عینی و ذهنی است. کیفیت زندگی از زمان و مکان جغرافیایی و نظام ارزشی جامعه متأثر می‌باشد و به احساس رضایت فرد از شرایط زندگی اطلاق می‌شود. برنامه‌ریزی برای ارتقاء کیفیت زندگی شهری هم با آمار و ارقام‌های عینی و واقعی زندگی شهروندان و هم با درک روانی و ذهنی افراد از موقعیت زندگی آنها در ارتباط است. چه بسا افرادی با امکانات مالی مناسب، در ذهن خود هیچ احساس رضایتی از زندگی خویش نداشته باشند و یا برعکس افرادی با سطح پایینی از استانداردهای زندگی، به عللی متفاوت از زندگی خویش اظهار رضایت نسبی و یا حتی کامل داشته باشند. در همین ارتباط تحقیقات بین‌المللی نیز بر این نکته تاکید دارد که داشتن شرایط زندگی مناسب با تخمین شاخص‌های عینی همیشه به معنی شادی و احساس سلامت نیست و برعکس (Schyns & Boelhouwer, 2004: 8). در حال حاضر ۲۰۰ شهر جهان از هر دو شاخص عینی و ذهنی برای محاسبه کیفیت زندگی شهری استفاده می‌کنند.

مدل جکسو نویل^۱ یک مدل شناخته شده در سنجش کیفیت

بدون شک در طول سه دهه اخیر، کیفیت زندگی به عنوان جانشینی برای رفاه مادی، به اصلی‌ترین هدف اجتماعی کشورهای مختلف تبدیل شده است. امروزه کیفیت زندگی، یکی از چارچوب‌های نظری مورد قبول در بررسی شرایط زندگی جوامع مختلف به شمار می‌رود (Schmit, 2002: 32).

کیفیت زندگی، وضعیت فرد و یا افراد یک جامعه را با توجه به عوامل برون‌زایی نظیر فن‌آوری تولید، زیرساخت‌ها، روابط اجتماعی، نهادهای اجتماعی، محیط زیست و مانند آن‌ها تحت تأثیر قرار می‌دهد. کیفیت زندگی در جریان نخله‌های فکری مختلف توانسته است جایگاه امروزی خود را در جغرافیای برنامه‌ریزی پیدا کند. از مکاتب مهمی که بر کیفیت زندگی تأثیرگذار بوده است می‌توان به مکتب جغرافیای رادیکال و رفاه و عدالت اجتماعی اشاره کرد. جغرافیدانان رادیکال روی علل توسعه نیافتگی، نابرابری‌های ناحیه‌ای و مسائل شهری تمرکز دارند و رفاه و عدالت اجتماعی را در راس برنامه‌های خود می‌دانند (Shakoei, 2008: 187).

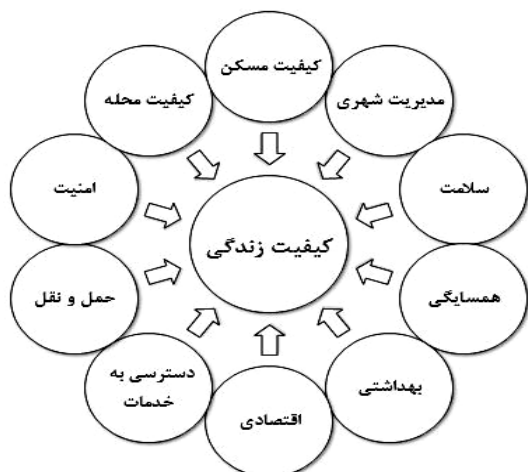
بی‌تردید مفهوم رفاه اجتماعی وابستگی مستقیمی با عدالت اجتماعی دارد، موضوعی که با جغرافیای رادیکال و به وسیله دیوید هاروی مطرح شد در طول چند دهه اخیر، موضوع عدالت اجتماعی جایگاه ویژه‌ای در الگوهای برنامه‌ریزی شهری و منطقه‌ای پیدا کرده است و بر اهمیت مقوله کیفیت زندگی در مطالعات شهری بیش از پیش افزوده است (Mehdizadeh, 2005: 48).

اسمیت از مکتب جغرافیای رادیکال اولین جغرافی‌دانی بود که درباره کیفیت زندگی، رفاه اجتماعی و عدالت اجتماعی صحبت کرد و برای بررسی آن از شاخص‌های اجتماعی ذهنی و مقایسه عینی استفاده کرد. سازمان ملل متحد از سال ۱۹۶۳ توجه به رفاه اجتماعی را با کمک دولت‌ها امری ضروری دانست. امروزه در نظام‌های پیشرفته شهرسازی جهان به صورت مختلف رفاه اجتماعی شهروندان را تامین می‌کنند (Shamaei & Purahmad, 2009: 53).

کنفرانس شهر سالم نیز که در سال ۱۹۷۸ در شوروی سابق با کمک یونیسف برگزار شد، چندین محور کلیدی داشت شامل: تامین آب آشامیدنی سالم، بهسازی محیط زیست، آموزش، مقابله با بیماری‌ها، تهیه دارو، جلوگیری از وقوع حادثه و تغذیه صحیح (Ziyari et al, 2008: 436). هدف از تشکیل این کنفرانس ارتقاء تمامی انسان‌ها از نظر چگونه زیستن و سالم و سودمند زیستن به سطح قابل قبول جهانی (Ghaem, 1994: 2).

تأثیرات پارادایم پایداری بر کیفیت زندگی نیز مشهود است. اگر بخواهیم جامعه کیفیت زندگی شهروندان را در حال و آینده بهتر کنیم فقط باید آن را در چارچوب پایداری قرار دهیم. با آشکار شدن نقش و اهمیت اجتماعات محلی در توسعه پایدار، استفاده از

1. Jacksonville

شکل ۲. نمودار شاخص‌های مورد بررسی در پژوهش برای سنجش کیفیت زندگی شهر قروه

پیشینه

در زمینه کیفیت زندگی شهری، مطالعات مختلفی صورت گرفته است که در زیر به چند نمونه خارجی و داخلی آن اشاره می‌شود. البته باید به ذکر این نکته پرداخت که مطالعات خارجی دارای پیشینه بیشتری می‌باشد ولی در مطالعات داخلی، بحث کیفیت زندگی در چند سال گذشته مورد پژوهش قرار گرفته است.

سوسیه^۲ در سال ۲۰۰۴، در پژوهشی با عنوان "تحلیلی بر استفاده از تکنولوژی و کیفیت زندگی در غرب تگزاس" به این نتیجه رسید که استفاده از اینترنت و کامپیوتر به عنوان متغیرهای مستقل، باعث افزایش کیفیت زندگی می‌شود.

لی^۳ در سال ۲۰۰۸، کیفیت زندگی شهری را در هشت متغیر بررسی می‌کند و به این نتیجه می‌رسد که تمامی متغیرها بر روی کیفیت زندگی تاثیرگذارند و بر حسب برخورداری از این متغیرها، کیفیت زندگی نیز به مراتب بالاتر است.

داس^۴ در سال ۲۰۰۸، در پژوهشی با عنوان "کیفیت زندگی شهری"، بر پارامترهای رشد هوشمند شهری تاکید دارد و به این نتیجه می‌رسد که ارتقاء دسترسی به نیازهای روزمره در سطح محلات، منجر به ارتقاء ابعاد کیفیت زندگی شهری می‌گردد.

رهنمایی، محمدتقی و دیگران در سال ۱۳۹۰، در پژوهشی با عنوان "تحلیل کیفیت زندگی در بافت فرسوده شهر میاندوآب" به این نتیجه دست پیدا می‌کنند که شاخص فضای سبز از مهم‌ترین شاخص‌های مرتبط با کیفیت زندگی است. در کل با توجه به

زندگی در آمریکا است که از سال ۱۹۸۵ به طور سالانه برای پایش کیفیت زندگی مورد استفاده قرار می‌گیرد و در حال حاضر با ۷۱ شاخص که جنبه‌های متفاوت از زندگی را ارزیابی می‌کند، برای اندازه‌گیری و پایش کیفیت زندگی ارائه شده است. افرادی مانند دیوید اسمیت نیز برای شاخص‌های ذهنی از پرسش‌نامه و برای ارزیابی شاخص‌های عینی از مشاهده و آمار و ارقام استفاده می‌کنند (Esmitt, 2001: 166). (شکل ۱)

کیفیت زندگی شهری یکی از مهم‌ترین حوزه‌های مطالعات شهری در کشورهای مختلف است. این مهم به دلیل اهمیت روز افزون مطالعات کیفیت زندگی در پایش سیاست‌های عمومی و نقش آن به عنوان ابزاری کارآمد در مدیریت و برنامه‌ریزی شهری است. کیفیت زندگی شهری معمولاً از طریق شاخص‌های ذهنی حاصل از پیمایش و ارزیابی ادراکات و رضایت شهروندان از زندگی شهری و یا با استفاده از شاخص‌های عینی حاصل از داده‌های ثانویه و به ندرت با استفاده از هر دو نوع شاخص اندازه‌گیری می‌شود.

محققان حوزه کیفیت زندگی معتقدند که شاخص‌های ذهنی، قدرت تبیین بیشتری دارد، در حالی که شاخص‌هایی که بصورت عینی شرایط زندگی را می‌سنجند، فقط می‌توانند حدود ۱۵ درصد از کیفیت زندگی فرد را تبیین کنند (Ghafari et al, 2009: 4).

شکل ۱. نمودار شاخص‌ها و متغیرهای سنجش کیفیت زندگی شهری

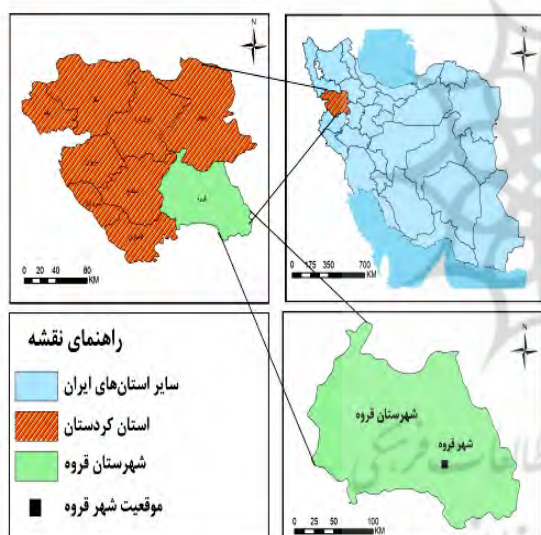
مأخذ: Delfim, 2006: 415

در شاخص‌های ذهنی، اغلب میزان ضایع مردم را مورد بررسی قرار می‌دهند. در پژوهش حاضر، برای سنجش میزان کیفیت زندگی شهری ساکنان شهر قروه از شاخص‌های زیر استفاده شده است که در هر کدام از شاخص‌ها، گویه‌های مربوطه مورد پرسش قرار گرفته‌اند. (شکل ۲)

2. Susie
3. Lee
4. Das

اخیر در امتداد جاده سنندج - همدان انجام پذیرفته است. این شهر پیش تر با عنوان اسفندآباد شناخته می شده است. دشت قروه از مناطق حاصل خیز و مستعد کشاورزی بوده انگور، جو، چغندر، سیب زمینی، صیفی جات، گندم و یونجه از مهم ترین محصولات آن به شمار می رود. همین وضعیت جلوی مهاجرت های بی رویه از این شهر و روستاهای تابع اش را گرفته است؛ به گونه ای که منبع اصلی درآمد مردم قروه کشاورزی و نیز در برخی موارد دامداری است.

قروه سه شهرک صنعتی به نام های آونگان، دلبران و سه راهی میهم را در خود جای داده است؛ هم چنین ۸۰ واحد صنعتی در این شهر مشغول به فعالیت اند. تمامی موارد فوق می توانند کیفیت زندگی ساکنان شهر قروه را تحت تاثیر قرار دهد. شهر قروه در سال ۱۳۹۰ بالغ بر ۸۶۵۰۰ نفر جمعیت دارد (http://www.ghorveh.gov.ir). (شکل ۳)

شکل ۳. محدوده مورد مطالعه (شهر قروه)

یافته ها

در مجموع حدود ۳۸/۹ درصد پرسش شوندهگان را مردان و ۶۱/۱ درصد آن را زنان تشکیل می دهند. گروه سنی ۱۸-۳۰ سال بیشترین تعداد پرسش شوندهگان با ۳۰/۳ درصد بوده اند. ۳۶/۳ درصد از پرسش شوندهگان را افرادی تشکیل می دهند که دارای مدرک تحصیلی دیپلم و پایین تر هستند و هم چنین ۲۸/۷ درصد پرسش شوندهگان شاغل بوده اند (جدول ۱).

مقایسه محلات مختلف تاثیر شاخص های کیفیت زندگی مشهود است.

قالیباف، محمدباقر و دیگران در سال ۱۳۹۰، در مقاله "ارزیابی کیفیت زندگی شهری، مطالعه موردی، محله یافت آباد" به این نتیجه رسیدند که وضعیت کیفیت زندگی در منطقه مورد مطالعه در زمینه های محیطی، اقتصادی و اجتماعی از دید جامعه نمونه مطلوب نبوده و تنها وضعیت حمل و نقل و ارتباطات در حد متوسطی ارزیابی شده است.

شماعی، علی و دیگران در سال ۱۳۹۱، در مقاله "تحلیل نابرابری شاخص های کیفیت زندگی در سطح محلات شهر بابل" به این نتیجه رسیده اند که بین محلات بابل نابرابری کیفیت زندگی زیاد است. بیشترین اختلاف نابرابری در عامل دسترسی مشاهده می شود و کمترین آن در عامل امنیت است. تفاوت این پژوهش با پژوهش های صورت گرفته علاوه بر محدوده مورد مطالعه؛ اولاً: در شاخص ها و متغیرهای مورد بررسی است و ثانیاً: در این پژوهش بحث جنسیت نیز مورد تاکید است که در هیچکدام از پژوهش های صورت گرفته به آن توجه نشده است.

روش پژوهش

روش پژوهش به صورت توصیفی-تحلیلی و از لحاظ هدف کاربردی- توسعه ای می باشد. حجم نمونه بر اساس فرمول کوکران ۳۸۰ نفر انتخاب گردیده و نمونه گیری بصورت غیر احتمالی- اتفاقی انجام شده است. داده ها ابتدا به صورت کتابخانه ای (اسناد فرادست) و میدانی (پرسشنامه) گردآوری و در مرحله بعد اطلاعات جمع آوری شده از پرسش شوندهگان وارد نرم افزار SPSS شده و بر اساس آزمون های T تک نمونه ای، T دو نمونه ای مستقل، ANOVA (آزمون مقایسه میانگین جامعه ها) و هم چنین آزمون فریدمن تحلیل شده اند.

محدوده مورد مطالعه

استان کردستان در سال های بعد از انقلاب همواره به عنوان یکی از مناطق محروم کشور شناخته می شده است. پتانسیل های طبیعی و انسانی در این استان ضرورت توجه به آن را مبرم کرده است. شهرهای این استان هر کدام به نحوی دارای قابلیت هایی در زمینه افزایش رفاه شهروندان هستند.

قروه یکی از شهرهای استان کردستان و مرکز شهرستان قروه است. این شهر در ۹۳ کیلومتری شرق سنندج و در دشت وسیعی قرار گرفته است. رشد و توسعه قروه در طول سال های

جدول ۱. ویژگی‌های دموگرافی پرسش‌شوندگان

جنس	تعداد	درصد
مرد	۱۴۸	۳۸/۹
زن	۲۳۲	۶۱/۱
سن		
۱۸-۳۰	۱۱۵	۳۰/۳
۳۰-۳۹	۱۱۳	۲۹/۷
۴۰-۵۰	۷۳	۱۹/۲
۵۰-۶۰	۳۲	۸/۴
۶۱ سال و بالاتر	۴۷	۱۲/۴
تحصیلات		
بی سواد	۴۰	۱۵/۸
دیپلم و زیر دیپلم	۱۵۸	۴۶/۳
کاردانی	۳۶	۹/۵
کارشناسی	۱۰۶	۲۷/۹
فوق لیسانس و بالاتر	۴۰	۱۰/۵
سکونت		
ملکی	۲۲۰	۵۷/۹
اجاره	۱۴۶	۳۸/۴
سایر	۱۴	۳/۷
شغل		
بیکار	۷۱	۱۸/۷
دانش آموز و دانشجو	۹۱	۲۳/۹
خانه دار	۷۵	۱۹/۷
بازنشسته	۳۴	۸/۹
شاغل	۱۰۹	۲۸/۷

جنس	تعداد	درصد
مرد	۱۴۸	۳۸/۹
زن	۲۳۲	۶۱/۱

سن	تعداد	درصد
۱۸-۳۰	۱۱۵	۳۰/۳
۳۰-۳۹	۱۱۳	۲۹/۷
۴۰-۵۰	۷۳	۱۹/۲
۵۰-۶۰	۳۲	۸/۴
۶۱ سال و بالاتر	۴۷	۱۲/۴

تحصیلات	تعداد	درصد
بی سواد	۴۰	۱۵/۸
دیپلم و زیر دیپلم	۱۵۸	۴۶/۳
کاردانی	۳۶	۹/۵
کارشناسی	۱۰۶	۲۷/۹
فوق لیسانس و بالاتر	۴۰	۱۰/۵

سکونت	تعداد	درصد
ملکی	۲۲۰	۵۷/۹
اجاره	۱۴۶	۳۸/۴
سایر	۱۴	۳/۷

شغل	تعداد	درصد
بیکار	۷۱	۱۸/۷
دانش آموز و دانشجو	۹۱	۲۳/۹
خانه دار	۷۵	۱۹/۷
بازنشسته	۳۴	۸/۹
شاغل	۱۰۹	۲۸/۷

رضایت دارند. این احساس رضایت بیشتر در مورد مساحت، فضا، سرانه و نورگیری مسکن می‌باشد.

جدول ۲. وضعیت رضایت از مسکن در شهر قروه

وضعیت رضایت	تعداد	درصد
کاملاً راضی	۱۴/۵	۱۸/۱
راضی	۱۹/۵	۲۰/۸
تا حدودی	۱۵	۲۸/۴
راضی	۲۴/۵	۱۴/۸
کاملاً ناراضی	۱۴/۷	۱۴/۷

در شاخص بعدی، وضعیت محله به لحاظ سیمای ظاهری، شلوغی، آلودگی صوتی و بهداشت مورد بررسی قرار گرفته است که به عنوان یکی از شاخص‌های کالبدی شناخته می‌شود. وضعیت محله نشان‌دهنده رضایت بیشتر مردان نسبت به زنان است. (جدول ۳)

پرسش‌نامه طراحی شده برای تبیین و سنجش میزان کیفیت زندگی شهروندان شامل ده شاخص کیفیت زندگی و گویه‌های مربوط به هر کدام از آنها است که بیشتر، مسائل کیفیت زندگی شهری را در بر می‌گیرد. برای اندازه‌گیری و سنجش متغیرهای پژوهش از طیف پنج گزینه‌ای لیکرت استفاده شده است که با گزینه‌های کاملاً راضی (۵)، راضی (۴)، تا حدودی (۳)، ناراضی (۲) و کاملاً ناراضی (۱) مشخص شده‌اند. در جداول زیر، اطلاعات توصیفی پرسش‌شوندگان نمایش داده می‌شود که در قسمت پاسخ به سوالات پژوهش بصورت استنباطی مورد بحث قرار گرفته است.

مسکن به عنوان یکی از مهم‌ترین عوامل در شناخت میزان کیفیت زندگی شهری مطرح است که بر اساس اطلاعات جدول ۲، در شهر قروه مردان بیشتر از زنان از وضعیت مسکن خود احساس

در شاخص همسایگی که بیشتر ارتباطات و تعاملات در سطح همسایگی و پیوندها و شبکه‌های همسایگی مدنظر بوده است، نشان‌دهنده وضعیت نسبتاً برابر مردان و زنان در میزان رضایت است. در میان زنان حدود ۶۶/۹ درصد از پرسش‌شوندگان، گزینه تا حدودی و بالاتر و هم‌چنین در میان مردان نیز حدود ۷۵ درصد همین سه گزینه را انتخاب کرده‌اند. (جدول ۷)

جدول ۷. وضعیت رضایت از همسایگی در شهر قرهه

جنسیت	وضعیت رضایت			
	کاملاً رضایی	راضی	تا حدودی	کاملاً نارضایی
زن	۱۶/۹	۱۸/۹	۳۱/۱	۱۶/۲
مرد	۲۳/۳	۲۵/۴	۲۵/۹	۸/۲

امروزه شاخص اقتصادی به عنوان یکی از شاخص‌های مهم در سنجش کیفیت زندگی در نظر گرفته می‌شود؛ همان‌طور که در جدول زیر نشان داده شده است. میانگین این شاخص در میان زنان و مردان کمتر از حد متوسط است و در میان شاخص‌ها مورد بررسی ضعیف‌ترین عملکرد را داشته است، بگونه‌ای که بیشتر پرسش‌شوندگان مطابق جدول ۸، نارضایتی خود را اعلام کرده‌اند.

جدول ۸. وضعیت رضایت از شرایط اقتصادی در شهر قرهه

جنسیت	وضعیت رضایت			
	کاملاً رضایی	راضی	تا حدودی	کاملاً نارضایی
زن	۲/۷	۲/۷	۲۵	۴۱/۲
مرد	۶	۶/۹	۱۷/۷	۴۹/۱

شاخص بهداشتی دیگر شاخص مورد بررسی در این پژوهش می‌باشد؛ در شاخص بهداشتی که تمیزی محله و شهر و هم‌چنین انواع آلودگی‌ها مطرح است، به طور کلی رضایت در میان هر دو گروه در وضعیت پایینی قرار دارد و این وضعیت به مراتب برای زنان پایین‌تر از مردان است. (جدول ۹)

جدول ۹. وضعیت رضایت از بهداشت محیط و شهر در شهر قرهه

جنسیت	وضعیت رضایت			
	کاملاً رضایی	راضی	تا حدودی	کاملاً نارضایی
زن	۶/۸	۸/۱	۲۴/۳	۳۳/۱
مرد	۱۳/۸	۱۶/۸	۳۲/۳	۱۴/۲

شاخص سلامت نشان می‌دهد که در میان زنان رضایت بیشتر از مردان است. در این شاخص، وضعیت رضایت بالاتر از حد متوسط برای هر دو گروه قرار دارد. (جدول ۱۰)

جدول ۳. وضعیت رضایت از محله در شهر قرهه

جنسیت	وضعیت رضایت			
	کاملاً رضایی	راضی	تا حدودی	کاملاً نارضایی
زن	۱۰/۱	۱۷/۷	۲۷/۲	۲۲/۳
مرد	۱۸/۲	۲۲/۷	۳۷/۶	۱۶/۸

امنیت نیز یکی از مهم‌ترین عوامل ذهنی در شناخت میزان کیفیت زندگی شناخته می‌شود که در شهر قرهه متأسفانه احساس امنیت زنان در سطح پایینی قرار دارد و تنها حدود ۲۵ درصد از پرسش‌شوندگان زن احساس امنیت (زیاد و خیلی زیاد) می‌کنند. امنیت در میان مردان، در وضعیت مطلوب‌تری قرار دارد. زنان در فضاهای عمومی، تاریک و فضاهای سبز احساس امنیت کمتری دارند. (جدول ۴)

جدول ۴. وضعیت رضایت از امنیت در شهر قرهه

جنسیت	وضعیت رضایت			
	کاملاً رضایی	راضی	تا حدودی	کاملاً نارضایی
زن	۶/۸	۱۷/۶	۲۸/۴	۲۷
مرد	۲۵/۹	۲۸	۳۷/۶	۳

حمل و نقل همواره در میان شاخص‌های مربوط به کیفیت زندگی جایگاه خاصی داشته است. دسترسی به حمل و نقل آسان، هزینه‌های آن و سرعت جابه‌جایی در شهر قرهه نشان دهنده رضایت نسبتاً پایین زنان است به طوری که حدود ۵۴ درصد آنان در دو طیف انتهایی جدول جای گرفته‌اند. هم‌چنین در میان مردان نیز این شاخص در وضعیت نسبتاً متوسطی قرار دارد. (جدول ۵)

جدول ۵. وضعیت رضایت از حمل و نقل در شهر قرهه

جنسیت	وضعیت رضایت			
	کاملاً رضایی	راضی	تا حدودی	کاملاً نارضایی
زن	۶/۸	۸/۱	۳۱/۳	۳۳/۱
مرد	۱۹	۲۳/۷	۲۵/۴	۱۲/۱

دسترسی به خدمات آموزشی، بهداشتی و مراکز مورد نیاز خانوارها در شهر قرهه نشان دهنده نارضایتی پایین هم مردان و هم زنان در این شاخص است به طوری که در دو گزینه انتهایی طیف بیش از نیمی از پرسش‌شوندگان قرار دارند. (جدول ۶)

جدول ۶. وضعیت رضایت از دسترسی در شهر قرهه

جنسیت	وضعیت رضایت			
	کاملاً رضایی	راضی	تا حدودی	کاملاً نارضایی
زن	۶/۸	۸/۸	۲۰/۹	۳۲/۴
مرد	۱۲/۵	۱۵/۹	۲۶/۳	۲۲/۴

جدول ۱۰. وضعیت رضایت از وضعیت سلامت در شهر قروه

سلامت	زن	مرد	کاملاً راضی	راضی	تا حدودی	ناراضی	کاملاً نارضی
			۲۲/۳	۲۳	۲۷	۱۲/۸	۱۴/۹
			کاملاً راضی	راضی	تا حدودی	ناراضی	کاملاً نارضی
			۱۹	۱۸/۱	۳۳/۶	۱۴/۲	۱۵/۱

بعد از شاخص اقتصادی، شاخص مدیریت شهری در پایین‌ترین سطح ممکن قرار دارد. این شاخص به بررسی رضایت از عملکرد مدیریت شهری در شهر قروه می‌پردازد.

جدول ۱۱. وضعیت رضایت از مدیریت در شهر قروه

مدیریت شهری	زن	مرد	کاملاً راضی	راضی	تا حدودی	ناراضی	کاملاً نارضی
			۴/۷	۵/۴	۱۶/۲	۳۱/۱	۴۲/۶
			کاملاً راضی	راضی	تا حدودی	ناراضی	کاملاً نارضی
			۸/۲	۱۰/۳	۱۱/۲	۳۳/۶	۳۶/۶

کیفیت زندگی ساکنان شهر قروه در چه سطحی است؟

برای پاسخ به این سؤال از آزمون T تک نمونه‌ای استفاده شده است. آزمون T تک نمونه‌ای هنگامی استفاده می‌شود که یک نمونه از جامعه داریم و می‌خواهیم حالت آن را با یک حالت معمول و استاندارد جامعه کل مقایسه کنیم و یک عدد فرضی را برای مقایسه میانگین نمونه با میانگین جامعه در نظر می‌گیریم، در این آزمون هر چقدر میانگین نمونه فاصله بیشتری از میانگین جامعه بیشتر باشد میزان معناداری آزمون بیشتر است. در تفسیر نتایج این آزمون باید دقت کرد که، تفاوت وجود دارد یا خیر؟ معنی‌داری این تفاوت در سطح کوچکتر از ۰/۰۵ یا ۰/۰۱ انجام می‌شود که در این پژوهش سطح کوچکتر از ۰/۰۵ در نظر گرفته شده است. (جدول ۱۲)

جدول ۱۲. میانگین و انحراف معیار کیفیت زندگی

جامعه	میانگین	انحراف استاندارد	خطای استاندارد میانگین
۳۸۰	۲/۷۷۰۶	۱/۳۱۰۱۱	۰/۰۶۱۹۱

با توجه به جدول ۱۲، میانگین کیفیت زندگی که با توجه میانگین تمام شاخص‌های مورد بررسی در پژوهش به دست آمده است؛ در شهر قروه کمتر از متوسط (۳) است. بنابراین در جدول ۱۳، معنادار بودن این تفاوت میانگین با استفاده از آزمون T تک نمونه‌ای مشخص شده است.

جدول ۱۳. آزمون T تک نمونه‌ای جهت بررسی فرضیه پژوهش

Test Value = 3				
95% Confidence Interval of the Difference		Mean Difference	Sig (2-tailed)	T
Upper	Lower			
-۱/۰۷۷	-۳/۵۱۱	-۲/۲۹۴	....	-۳/۷۰۵

در جدول ۱۳، چون مقدار معنا داری (Sig.) از $a = 0.05$ کم‌تر است، بنابراین در آزمون فرض مزبور، فرض H_0 رد می‌شود. با توجه به حد بالا و حد پایین نشان داده شده در جدول ۱۳ که بیشتر به صورت منفی نشان داده شده‌اند می‌توان نتیجه گرفت که میانگین تمام شاخص‌ها کمتر از ۳ است. بنابراین می‌توان گفت که میزان کیفیت زندگی در شهر قروه با سطح اطمینان ۰/۹۵ درصد مطلوب نیست.

جدول ۱۴، بیانگر این است که میانگین شاخص‌های مسکن (۳/۱۴)، امنیت (۳/۱)، همسایگی (۳/۲) و سلامت (۳/۱۷) بیشتر از حد متوسط میانگین (۳) می‌باشد به عبارتی می‌توان گفت که در این شاخص‌ها کیفیت زندگی در حد متوسطی قرار دارد. در مقابل میانگین شاخص‌های شرایط محله (۲/۹۵)، حمل و نقل (۲/۷۹)، دسترسی به خدمات (۲/۵۵)، اقتصادی (۱/۹۹)، بهداشتی (۲/۶۸) و مدیریت شهری (۲/۱۱) کمتر از متوسط میانگین است. بنابر نتایج این جدول می‌توان گفت که شاخص همسایگی در شهر قروه بهترین عملکرد را داشته است، و ضعیف‌ترین عملکرد مربوط به شاخص اقتصادی می‌باشد. در جدول زیر معناداری تفاوت میانگین این شاخص‌ها با میانگین مورد انتظار (۳)، نشان داده شده است.

جدول ۱۴. میانگین و انحراف معیار شاخص‌ها

شاخص‌های پژوهش	جامعه میانگین	انحراف استاندارد	خطای استاندارد میانگین
مسکن	۳۸۰	۳/۱۴	۰/۰۶۳۳۳
محله	۳۸۰	۲/۹۵	۰/۰۶۶۷۹
امنیت	۳۸۰	۳/۱	۰/۰۶۵۷۹
حمل و نقل	۳۸۰	۲/۷۹	۰/۰۶۲۸۸
دسترسی به خدمات	۳۸۰	۲/۵۵	۰/۰۶۳۹۳
اقتصادی	۳۸۰	۱/۹۹	۰/۰۵۵۳۱
بهداشتی	۳۸۰	۲/۶۸	۰/۰۶۱۶۵
همسایگی	۳۸۰	۳/۲	۰/۰۶۴۴۰
سلامت	۳۸۰	۳/۱۷	۰/۰۶۵۷۹
مدیریت شهری	۳۸۰	۲/۱۱	۰/۰۵۸۹۸

در ادامه جداول، به صورت جداگانه میانگین و انحراف استاندارد تمام شاخص‌های مورد بررسی نشان داده شده است و برای

چه تفاوت‌هایی میان کیفیت زندگی زنان و مردان در شهر قروه وجود دارد؟

برای پاسخ به این سؤال از آزمون پارامتری T دو نمونه‌ای مستقل استفاده شده است. این آزمون تنها آزمونی است که برای فرضیه‌های تفاوتی در رابطه با دو گروه یا نمونه مورد استفاده قرار می‌گیرد. بدین معنی که از دو جامعه مختلف، نمونه‌هایی اعم از اینکه تعداد نمونه مساوی یا غیر مساوی باشند، به طور تصادفی انتخاب کرده و میانگین‌های آن دو جامعه را با هم مقایسه می‌کند. بنابراین به کمک این آزمون میانگین کیفیت زندگی شهروندان زن و مرد در جدول ۱۶، با هم مقایسه شده‌اند.

جدول ۱۶. میانگین و انحراف معیار کیفیت زندگی شهروندان

زن و مرد شهر قروه

شاخص پژوهش	جنسیت جامعه	میانگین	انحراف استاندارد
کیفیت زندگی	زن	۲/۵	۰/۹۷۸۴۸
	مرد	۲/۹	۱/۳۴۸۵۸

همان‌طور که در جدول فوق نشان داده شده است، میانگین کیفیت زندگی زنان برابر با (۲/۵)، و میانگین کیفیت زندگی مردان برابر با (۲/۹) است. بنابراین کیفیت زندگی مردان در شهر قروه مطلوب‌تر از کیفیت زندگی زنان می‌باشد. در هر دو گروه، این مقدار پایین‌تر از حد متوسط قرار دارد. البته در میان مردان تا حدودی به وضعیت متوسط (۳) نزدیکتر است و شاید بتوان کیفیت زندگی مردان را متوسط قلمداد نمود اما زنان بسیار پایین‌تر از میانگین قرار دارند. برای گویا کردن معناداری این تفاوت میانگین از آزمون T دو نمونه‌ای مستقل استفاده شده است که در جدول ۱۷، نشان داده شده است.

نشان دادن تفاوت معناداری هر یک از آنها از آزمون T تک نمونه‌ای استفاده شده است.

جدول ۱۵، بیانگر این است که با سطح اطمینان ۰/۹۵، تفاوت معناداری بین میانگین شاخص‌های مورد بررسی با میانگین متوسط (۳) وجود دارد. تنها شاخصی که این تفاوت معناداری را با میانگین متوسط نشان نمی‌دهد، شاخص شرایط محله است که با ضریب خطای ۰/۴۳۷ نشان داده شده است. چون این مقدار از ضریب خطای ۰/۰۵ بزرگتر است، می‌توان گفت وضعیت این شاخص در شهر قروه در حد متوسطی قرار دارد.

جدول ۱۵. آزمون T تک نمونه‌ای برای نشان دادن معناداری

تفاوت میانگین شاخص‌های پژوهش

شاخص‌های پژوهش	Test Value = 3			T
	95% Confidence Interval of the Difference		Sig. (2-tailed)	
	Upper	Lower		
مسکن	۰/۲۶۸۶	۰/۰۳۸	۰/۰۴۴	۲/۰۳۳
محله	۰/۰۷۹۴	-۱/۱۸۳۳	۰/۴۳۷	-۰/۷۷۸
امنیت	۰/۲۹۹۵	۰/۰۴۰۸	۰/۰۱۰	۲/۵۸۶
حمل و نقل	-۰/۰۸۹۳	-۰/۳۳۶۶	۰/۰۰۱	-۲/۲۸۳
دسترسی به خدمات	-۰/۳۲۵۴	-۰/۵۷۶۷	۰/۰۰۰	-۰/۷۰۵۶
اقتصادی	-۰/۸۹۵۶	-۱/۱۱۱۳	۰/۰۰۰	-۱۸/۱۶۰
پهنا دهنده	-۰/۱۹۹۸	-۰/۴۴۲۳	۰/۰۰۰	-۵/۲۰۸
همسایگی	۰/۳۶۳۱	۰/۱۰۹۸	۰/۰۰۰	۳/۶۷۲
سلامت	۰/۲۹۹۸	۰/۰۴۰۸	۰/۰۱۰	۲/۵۸۶
مدیریت شهری	-۰/۷۷۱۵	-۱/۰۰۳	۰/۰۰۰	-۱۵/۰۴۱

جدول ۱۷. آزمون T دو نمونه‌ای مستقل برای نشان دادن معناداری تفاوت میانگین کیفیت زندگی زنان و مردان شهر قروه

t-test for Equality of Means					Levine's Test for Equality of Variances				کیفیت زندگی
95% Confidence Interval of the Difference		Std. Error Difference	Mean Difference	Sig. (2-tailed)	Df	T	Sig.	F	
Upper	Lower								
-۱/۲۸۲۲	-۰/۶۲۲۱۹	۱/۲۵۶۱	-۰/۴۲۲۴۰۳	۰/۰۰۳	۳۷۸	-۲/۹۸۷	۰/۰۰۹	۶/۸۹۳	Equal variances assumed
-۱/۳۴۸۱	-۰/۶۱۵۶۰	۱/۲۲۲۲	-۰/۴۲۴۰۳	۰/۰۰۲	۳۴۰/۷۲۰	-۳/۰۷۰			Equal variances not assumed

به تفکیک مورد بررسی قرار گرفته‌اند. جدول نشان دهنده رضایت بیش‌تر مردان نسبت به زنان است. غیر از شاخص سلامتی که میانگین زنان بالاتر از مردان است؛ در تمامی شاخص‌های مورد بررسی، میزان کیفیت زندگی مردان در بعد ذهنی در شهر قروه بالاتر از زنان است. بر مبنای شاخص‌های پژوهش، بیش‌ترین اختلاف بین زنان و مردان در بحث امنیت مشاهده می‌شود. در این شاخص زنان میزان امنیت کمتری را در شب، فضاهای عمومی و فضاهای خلوت شهری دارند.

نتایج به دست آمده از آزمون T دو نمونه‌ای مستقل، گویای این است که میانگین‌های کیفیت زندگی زنان و مردان شهر قروه تفاوت معناداری با هم داشته است. بنابراین می‌توان گفت با سطح اطمینان ۰/۹۵، کیفیت زندگی مردان شهر قروه بهتر از کیفیت زندگی زنان است. اینکه کیفیت زندگی زنان پایین‌تر از مردان است در اکثر جوامع گاه بر پایه تحقیقات و گاه بر اساس عرف جامعه آن را پذیرفته‌اند و بر مبنای یافته‌های این پژوهش، در شهر قروه نیز این امر صدق می‌کند. در جدول ۱۸، تمامی شاخص‌ها

جدول ۱۸. مقایسه کیفیت زندگی در میان مردان و زنان شهر قروه

شاخص‌های پژوهش	جامعه	جنسیت	میانگین	انحراف استاندارد
مسکن	۱۴۸	زن	۲/۹	۱/۲۳۶
	۲۳۲	مرد	۳/۳	۱/۳۰۳
محله	۱۴۸	زن	۲/۷	۱/۲۳۲
	۲۳۲	مرد	۳/۰۱	۱/۲۸۹
امنیت	۱۴۸	زن	۲/۵۷	۱/۲۴۶
	۲۳۲	مرد	۳/۵۸	۱/۱۲۱
حمل و نقل	۱۴۸	زن	۲/۳۴	۱/۲۵۱
	۲۳۲	مرد	۳/۱۸	۱/۳۴۱
دسترسی به خدمات	۱۴۸	زن	۲/۲۶	۱/۱۶۱
	۲۳۲	مرد	۲/۷۳	۱/۳۱۲
اقتصادی	۱۴۸	زن	۱/۹۷	۱/۰۱۰
	۲۳۲	مرد	۲	۱/۲۲۲
بهداشتی	۱۴۸	زن	۲/۲۸	۱/۲۰۰
	۲۳۲	مرد	۲/۹۳	۱/۲۳۲
همسایگی	۱۴۸	زن	۳/۰۳	۱/۳۰۹
	۲۳۲	مرد	۳/۳۸	۱/۲۴۵
سلامت	۱۴۸	زن	۳/۲۹	۱/۳۳۹
	۲۳۲	مرد	۳/۱۲	۱/۲۹۶
مدیریت شهری	۱۴۸	زن	۱/۹۹	۱/۱۱۳
	۲۳۲	مرد	۲/۲۰	۱/۲۶۴

کیفیت زندگی به تفکیک گروه‌های شغلی مختلف در جدول ۱۹، نشان داده شده است.

جدول ۱۹. میانگین کیفیت زندگی زنان در گروه‌های شغلی

سن بیکار و دانشجو	دانش‌آموز خانهدار	بازنشسته	شاغل	مجموع
۲/۰۳	۲/۴۲	۲/۳۴	۲/۴۴	۲/۳۲
۱/۰۲	۱/۲۳	۱/۲۲	۱/۳۶	۱/۱۸

همان‌طور که از جدول ۱۹، پیداست میانگین کیفیت زندگی گروه‌های مختلف شغلی تفاوت چندانی با هم ندارند. میانگین کیفیت زندگی زنان بیکار (۲/۰۳)، میانگین کیفیت زندگی زنان

آیا اشتغال توانسته است کیفیت زندگی زنان را در شهر قروه ارتقاء دهد؟

برای پاسخ‌گویی به این سؤال از آزمون مقایسه میانگین جامعه‌ها (ANOVA) استفاده شده است. آزمون F، تحلیل واریانس یک طرفه یا آنوا، برای آزمون تفاوت میانگین یک متغیر در بین بیش از دو گروه به کار می‌رود.

بنابراین چون در این پژوهش چند گروه مختلف شغلی زنان (بیکار، دانش‌آموز و دانشجو، خانهدار، بازنشسته و شاغل) در نظر گرفته شده است و متغیر نیز کیفیت زندگی است، بهترین آزمون برای نشان دادن تفاوت میانگین کیفیت زندگی گروه‌های مختلف شغلی، (ANOVA) می‌باشد. میانگین میزان

جدول ۲۱، بيانگر اين است كه شاخص همسايگى با ميانگين رتبه‌اى ۸/۲۴، مطلوب‌ترين شاخص مورد بررسى در اين پژوهش مى‌باشد و شاخص‌هاى امنيت با ميانگين ۷/۷۲، سلامت با ميانگين ۷/۷۱، مسكن با ميانگين ۷/۶۵، محله با ميانگين ۶/۰۶ حمل و نقل با ميانگين ۴/۹، بهداشتى با ميانگين ۴/۴۴، دسترسى به خدمات با ميانگين ۳/۸۶، مديريت شهري با ميانگين ۲/۴ و اقتصادى با ميانگين ۲/۰۴ به ترتيب در مكان‌هاى بعدى قرار مى‌گيرند.

بحث و نتيجه‌گيرى

مديران و برنامه‌ريزان شهري همواره در جستجوى راه‌هاى براى افزايش كيفيت زندگى شهروندان هستند. كيفيت زندگى در شهر تحت تاثير تحولات مختلف اقتصادى، فرهنگى و اجتماعى قرار دارد كه گاه باعث افزايش و گاه موجبات کاهش كيفيت زندگى شهروندان خواهند شد. امروزه در مباحث مربوط به كيفيت زندگى علاوه بر ابعاد اقتصادى و اجتماعى؛ احساسات و نگرش شهروندان نيز در سنجش اين مفهوم مورد توجه قرار گرفته است كه تابعى از نگرش‌هاى ذهنى است. اهميت كيفيت زندگى شهري به گونه‌اى است كه در مكاتب جغرافيايى و علوم اجتماعى همانند راديكال و رفاه اجتماعى و در رويكردها و پاراداييم‌هاى مختلف، اين مفهوم همواره مورد توجه بوده است. محققان جهت سنجش ميزان كيفيت زندگى شهري از شاخص‌هاى مختلفى متشكل از دو بعد ذهنى و عيني استفاده مى‌كنند. رويکرد عمومى بر اين اصل توافق دارد كه بعد ذهنى قدرت تبين كندگى بيشترى دارد به همين دليل در اين پژوهش كه محققان كيفيت زندگى شهري در شهر قروه را مورد بررسى قرار دادند، از شاخص‌هاى ذهنى كيفيت زندگى استفاده کرده‌اند و اينكه در هر كدام از شاخص‌ها ميزان رضايت شهروندان به چه ميزان است.

در سوال اول پژوهش، نتايج به دست آمده حاكى از آن است كه ميانگين شاخص‌هاى مسكن، امنيت، همسايگى و سلامت بيشتر از حد متوسط ميانگين (۳) مى‌باشد. يعنى مى‌توان گفت كه وضعيت شهر قروه در اين شاخص‌ها تقريباً در حد نسبتاً مطلوبى قرار دارد. در مقابل، ميانگين شاخص‌هاى شرايط محله، حمل و نقل، دسترسى به خدمات، اقتصادى، بهداشتى و مديريت شهري كمتر از متوسط ميانگين است. اما به طور كلّى ميانگين تمام شاخص‌هاى كيفيت زندگى كمتر از ۳ مى‌باشد و نشان دهنده وضعيت نامطلوب كيفيت زندگى ساكنان شهر قروه مى‌باشد. با توجه به ميانگين حاصل از شاخص وضعيت اقتصادى مردم كه كم‌ترين ميانگين را به خود اختصاص داده است؛ مى‌توان نتيجه گرفت كه مهم‌ترين علت نامطلوب بودن كيفيت زندگى مربوط به همين شاخص است كه شايد در کنار بهبود وضعيت اقتصادى، كيفيت زندگى شهري نيز افزايش خواهد يافت (كه البته با توجه به يافته‌هاى پژوهش، در مورد

دانش‌آموز و دانشجو) (۲/۴۱)، ميانگين كيفيت زندگى زنان خانه‌دار (۲/۳۴)، ميانگين كيفيت زندگى زنان بازنشسته (۲/۴۴) و ميانگين كيفيت زندگى زنان شاغل برابر با (۲/۴۳) مى‌باشد. بنا بر اين پايين‌ترين كيفيت زندگى مربوط به زنان بيكار و بالاترين كيفيت زندگى مربوط به زنان بازنشسته مى‌باشد؛ ولى در كل ميانگين كيفيت زندگى تمام گروه‌هاى شغلى زنان كمتر از متوسط (۳) است و تفاوت چشمگيرى ميان ميانگين كيفيت زندگى آنها وجود ندارد. براى نشان دادن معنادارى اين تفاوت ميانگين كيفيت زندگى از آزمون مقايسه ميانگين جامعه‌ها (ANOVA) استفاده شده است كه در جدول ۲۰، نشان داده شده است.

جدول ۲۰. معنادارى تفاوت كيفيت زندگى گروه‌هاى مختلف شغلى زنان

مجموع مربعات	درجه آزادى	ميانگين مربعات	اماره F	معنادارى
۳/۲۹۳	۴	۱/۸۲۳		
۲۰۶/۰۵۸	۱۴۵	۱/۴۲۱	۱/۵۷۹	۰/۶۷۸
۲۰۹/۳۵۱	۱۴۹			

با توجه به جدول ۲۰، چون مقدار Sig برابر با ۰/۶۷۸، شده است و اين مقدار بزرگتر از ۰/۰۵ است؛ بنا بر اين تفاوت معنادارى بين ميانگين كيفيت زندگى زنان در گروه‌هاى شغلى مختلف وجود ندارد. در نتيجه اشتغال نيز نتوانسته است كيفيت زندگى زنان را ارتقاء دهد.

رتبه‌بندى نهايى عملکرد شاخص‌هاى مورد بررسى در پژوهش با استفاده از آزمون فريدمن

آزمون فريدمن كه به آزمون تحليل واريانس دو طرفه معروف است، زمانى به كار مى‌رود كه مقباس اندازه گيرى حداقل در سطح سنجش ترتيبى باشد. پس، آزمون فريدمن براى تجزيه واريانس دوطرفه از طريق رتبه‌بندى، و هم‌چنين مقايسه ميانگين رتبه‌بندى گروه‌هاى مختلف به كار مى‌رود.

جدول ۲۱. آزمون فريدمن براى رتبه بندى مطلوبيت شاخص‌ها

شاخص	ميانگين رتبه	رتبه
مسكن	۷/۶۵	۴
محله	۶/۰۶	۵
امنيت	۷/۷۲	۲
حمل و نقل	۴/۹۰	۶
دسترسى به خدمات	۳/۳۶	۸
اقتصادى	۲/۰۴	۱۰
بهداشتى	۴/۴۱	۷
همسايگى	۸/۲۴	۱
سلامت	۷/۷۱	۳
مديريت شهري	۲/۴۰	۹

نیروی کار زنان بخصوص در بخش خدمات، افزایش یافته است؛ می‌توان نتیجه گرفت که در شهر قروه، عامل اصلی نابرابری جنسیتی بیشتر یک موضوع فرهنگی و ایدئولوژیکی است تا یک موضوع اقتصادی. زیرا همزمان با اشتغال و درآمدزایی آنان، کیفیت زندگی افزایش نیافته است و عواملی غیر از اقتصادی بر رضایت شهروندان از کیفیت زندگی شهری تاثیر می‌گذارد.

به طور کلی می‌توان گفت در بعد ذهنی ساکنان در شهر قروه از میزان کیفیت زندگی خود راضی نیستند و ضعف خدمات و امکانات و شرایط نامطلوب اقتصادی حاکم بر شهر، مزید بر علت شده است و در این پژوهش زنان به عنوان گروه آسیب‌پذیر (در قیاس با مردان) شناخته شده‌اند.

راهکارها

طبق نتایج به دست آمده پیشنهاد می‌شود:

- ✓ افزایش فرصت‌های شغلی بخصوص برای زنان با توجه به ضعف این شاخص در شهر قروه و همچنین تاثیرگذاری آن بر کیفیت زندگی شهری
- ✓ افزایش مشارکت فکری و فیزیکی ساکنان در برنامه‌های شهری با توجه به ضعف شاخص مدیریت
- ✓ تقویت مناسبات و پیوندهای اجتماعی تحت عنوان پایداری اجتماعی در راستای پیوندهای همسایگی و محله‌ای
- ✓ افزایش دسترسی‌ها به مراکز آموزشی و بهداشتی
- ✓ افزایش سطوح فضاهای سبز و عمومی با توجه به ارتقاء استانداردهای گذران اوقات فراغت
- ✓ بهبود عملکرد مدیران شهری و توجه به ذی‌نفعان
- ✓ بهسازی خیابان‌ها و پیاده‌روها جهت سهولت ارتباطات و دسترسی‌ها
- ✓ ترویج استفاده از حمل و نقل عمومی

زنان این فرضیه صدق نکرده است و همزمان با ایجاد شغل که با درآمدزایی همراه است، کیفیت زندگی این گروه با سایر گروه‌ها تفاوت معناداری ندارد) و در این راستا مدیریت شهری به عنوان یک نهاد مسئول در برابر خواسته‌های شهروندان نیز نتوانسته است این خلاء یعنی ناتوانی وضعیت اقتصادی مردم را پر کند و بلعکس مزید بر علت شده است تا کیفیت زندگی شهر قروه نامطلوب‌تر جلوه کند. در ادامه با توجه به بررسی سوال دوم پژوهش، نتایج حاصل از آن نشان داد که میان کیفیت زندگی زنان و مردان در شهر قروه تفاوت معناداری وجود دارد بدین معنی که کیفیت زندگی مردان با میانگین (۲/۹) وضعیت مطلوبتری را نسبت به کیفیت زندگی زنان با میانگین (۲/۵) دارد، این تفاوت از دو منظر قابل اهمیت است؛ اول اینکه در هر دو گروه، میانگین پایین‌تر از حد متوسط (بخصوص برای زنان) می‌باشد و دوم؛ با توجه به اینکه زنان حدود نیمی از جمعیت شهروندان قروه را تشکیل می‌دهند و در فعالیتهای اقتصادی و اجتماعی همواره حضور پویا و فعالی را دارند، سطح پایین کیفیت زندگی در میان این گروه، عاملی بازدارنده جهت حضور زنان در فعالیتهای اقتصادی و اجتماعی است و اگر همزمان با پویایی در فعالیتهای مختلف، کیفیت زندگی شهری زنان افزایش یابد، رضایت از کیفیت زندگی شهری شهروندان و بخصوص زنان افزایش خواهد یافت که در سوال سوم پژوهش این امر تایید نشده است. در بررسی سوال سوم پژوهش نشان داده شد که کیفیت زندگی گروه‌های شغلی مختلف تفاوت معناداری با هم ندارند و اشتغال نیز نتوانسته است کیفیت زندگی زنان را در شهر قروه ارتقاء دهد. بنابراین می‌توان گفت که در شهر قروه زنان در برابر مسائل شهری آسیب‌پذیرتر هستند. به حاشیه راندن زنان را اغلب در نتیجه تلاش کارفرمایان در به حداقل رساندن نیروی کار و همچنین کیفیت پایین شرایط کاری می‌دانند؛ با توجه به اینکه شرایط شغلی زنان در میزان کیفیت زندگی آنان تاثیر چندانی نداشته است، می‌توان نکات فوق را با اطمینان بیان داشت. امروزه استفاده از

REFERENCES

1. Anbari, M. (2008), Review the evolution of the quality of life in Iran (1986-2006), *Journal of Rural Development*, Year 1:150-181.
2. Azahan, A., et al (2009): The Quality of Life in Malaysia s Intermediate City: Urban, *European Journal of Social Sciences*. Volume 9, No. 1: 161-165.
3. Baskha, M. et al. (2009), Ranking life quality indicators of Iran provinces, *social welfare journal*. Vol. 9, No. 37: 95-112.
4. Bayat, M. (2010), *Quality of life of women in the city of Mashhad, the strategic ideas of the woman and family*, Vol. 9.
5. Das, D. (2008). *Urban quality of life: A case study of Guwahati. Social Indicators Research*, 88: 297° 310
6. Delfim S. (2006). Monitoring urban quality of life Experience, *Social Indicators Research*.

7. Esmi, D. (2001), Human welfare and social justice, translation: Hussein Hatami Nejjad, *political and economic data*, Vol. 17, No. 185
8. Fanni, Z. (2010), Women in urban labor markets; Comparative Study of Tehran and Montreal, *Journal of Urban and Regional Research*, Year 3, No 11:57-74.
9. Foo, T. (2000), Subjective assessment of urban quality of life in Singapore (1997-1998). *Habitat International*, 24(1): 31-49
10. Ghaem, G. (1994), Healthy cities in developing countries, *Journal of Saffeh*, No. 17&18:44-60.
11. Ghafari, G. et al. (2009), Analysis the relationship between the industry and the quality of urban life, case study: rural of areas in city of Ghorveh, *Journal of Rural Development*, Year 3, No. 1.
12. Ghalibaf, M. B. et al. (2010), Assess the quality of urban life (Case Study: Neighborhood Yaft abad)), *Geographic Society's Journal*, No. 31
13. Hatami Nejjad, H. et al (2012), Spatial analysis of indicators of quality of life in Tehran, *journal of human geography*, Vol. 45, No. 4: 1-24.
14. Lee, Y. J. (2008), Subjective quality of life measurement in Taipei. *Building and Environment*, 43(7), 1205-1215.
15. Lotfi, S. (2008), The quality concept of urban life: Definitions, dimensions and measurements in urban planning, *Journal of Human Geography*, Year 1, No. 4: 65-80.
16. Majedi, S. M. et al. (2005), The relationship between contextual variable, social capital and satisfaction of life quality, Case study: villages of Fars Province, *Journal of Rural Development*, Year 9, No. 4: 91-135.
17. Mehdizadeh, J. (2005), Strategic planning for urban development, Tehran, Assistance of Architecture & Urban, Second Edition.
18. Pal, A. K., & Kumar, U. C. (2005). Quality of Life (QoL) concept for the evaluation of societal development of rural community in West Bangal, India. *Asia-Pacific Journal of Rural Development*, 15(2), 83-93.
19. Profect, M. and Power, G. (1992), *Planning for Urban Quality*, London
20. Rahnemaei, M.R. (2010), Analysis of quality of life in distressed areas of Myandoab. *Urban management journal*. No. 28: 223-240.
21. Rezvani, M & Mansorian, H. (2007), Proceedings of quality of life: a review of concepts, indices, models and proposals for rural areas. *Journal of villages and Developments*, Vol. 11: 1-26.
22. Roback, J. (1982), Wages, rents and the quality of life, *Journal of Political Economy*, 90 (6): 1257-1278.
23. Sarrafi, M. (2003), Concepts, principles and challenges of urban Management, *urban management journal*, No. 2: 68-81.
24. Schmit R. B. (2002), Considering Social Cohesion in Quality Of Life Assessments: Concepts and Measurement, *Social Indicators Research*
25. Schyns, P., & Boelhouwer, J. (2004). The State of the City Amsterdam Monitor: Measuring Quality of Life in Amsterdam. In *Community Quality-of-Life Indicators* (pp. 133-152). Springer Netherlands.
26. Shakoei, H. (2008), *Philosophies of environmental and geographical school*, Gostanshenasi Publications, 6 Edition
27. Shakohi, M.A. et al. (2012), the safety assessment of women's participation in public spaces in Saqhez model citizen participation, *urban planning studies*, Vol.1, No. 2: 47-69.
28. Shamaei. A & Purahmad. A. (2009), Improvement and modernization of the city from the perspective of geography, Tehran University Press, 3rd published.
29. Shamaei. A. et al. (2011), Inequality Analysis of quality Indicators of life city in Babolsar, *Journal of Geography*, Vol. I, No. 33: 253-283.
30. Uzell. (2006). "Environment and quality of life", *Revue européenne de psychologie appliquée* 56, pp 1-4.
31. Ziyari, K. et al (2008), the principles and techniques of Urban Planning, University of Chabahar Publications.
32. <http://www.ghorveh.gov.ir>
33. [http:// www.files.spac.ir](http://www.files.spac.ir)